

852 snáď títo predsedovia i nateraz vykonávali ich právomoc, boli ihneď pozbavení úradov a právomoc odovzdaná predošlým starostom, resp. mešťanostom ustanoveným podľa platných zákonných ustanovení vlády Slovenskej republiky v Bratislave, pokiaľ, samozrejme, predošlý starosta, resp. mešťanosta svojím chovaním za vládnutia Slovenskej národnej rady ostal verný svojmu sľubu vernosti, zloženému do rúk zástupcu vlády Slovenskej republiky v Bratislave.

V opačnom prípade nech je urobené potrebné opatrenie, aby miesto obecného starostu, resp. mešťanostu bolo obsadené iným občanom verným našej vláde a republike.

Skúmanie vernosti treba rozšíriť aj na ostatných funkcionárov obecnej samosprávy — podľa výsledku sa postarať o obsadení vernými občanmi.

L. S.
Vládny poverenec
v Banskej Bystrici

Na stráž!
Vládny poverenec:¹
Dr. Ján Ďurčanský

OA B. Bystrica, pob. v Brezne. OÚ Brezno nad Hronom, D 1— 922/1944 prez. Originál. Cyklostyl.

556

1944, november 28. Bratislava. — Súhrnná zpráva úradu šéfa pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti v Berlíne o situácii na Slovensku.

Vec: situácia na Slovensku.

1. Všeobecná situácia a nálada

Po porážke organizovaného povstaleckého hnutia je určovaná situácia a nálada na Slovensku vývinom na frontoch a zásobovacou situáciou obyvateľstva.

Široké masy slovenského obyvateľstva sa správajú voči všetkým udalostiam ľahostajne a myslia výlučne na vlastné záujmy. Niet citu pre spoločenstvo, tým menej je povedomia európskej spolupatričnosti v boji proti bolševizmu a Anglo-američanom.

Pod vplyvom otvorenej reči štátneho prezidenta dr. Tisu v Banskej Bystrici po oslobodení mesta od bánd dalo sa zaznamenať ľahké uvoľnenie nálady, v krátkom čase však upadlo obyvateľstvo znova do letargie. Na priaznivé prijatie Tisovej reči pôsobila aj bezprostredná hrozba mrazu a dojem, vyvolaný krvavými obeťami a skazami, ktoré spôsobili bandy.

Pod vplyvom šikovnej nepriateľskej propagandy, ktorej sa zo slovenskej strany primerane účinne nevie čeliť a nečeliť, prišli masy obyvateľstva vinu na obetiach

¹ V októbri a v novembri 1944 vymenovala Ľudácka vláda do oblastí niektorých žúp vládných poverencov. Ich povinnosťou bolo starať sa o riadny chod štátneho života vo svojej oblasti a vykonávať tam pôsobnosť členov vlády, ministerstiev a iných ústredných úradov. Vládny poverenec bol povinný udržiavať priamy a bezprostredný styk s najvyšším veliteľstvom nacistickej armády v danej oblasti. Podrobné smernice pre pôsobnosť vládných poverencov prijala Ľudácka vláda už v uznesení zo 6. 10. 1944. (Porov. napr. OA Banská Bystrica, pob. Brezno nad Hronom, f. OÚ D 1—875/1944 prez.)

povstania za golier Nemcom, lebo vraj až zásahom Nemcov boli vyprovokované regulárne vojnové udalosti. Táto nálada prevláda aj u bezprostredne postihnutých Slovákov alebo ich príbuzných a pozostalých.

Pozitívne slovenské kruhy ráтали po oslobodení Banskej Bystrice s tým, že slovenská vláda pokladá teraz všetok vnútorný odpor za odstránený a pokúsi sa energickými krokmi zachrániť všetko, čo sa ešte zachrániť dá. Obzvlášť veľké nádeje spojili tieto kruhy s osobou Kubalu po jeho poverení vedením štátnej bezpečnosti. Okolnosť, že dosiaľ neboli urobené nijaké rozhodné opatrenia a zrejme sa zaujíma vyčkávacie stanovisko na celej čiare, pozitívne kruhy veľmi roztrpčila. Tieto kruhy sa cítia byť odstavené aj Nemcami, keďže nemecké úrady a úradovne postupujú podľa ich názoru v duchu už nevhodnej tolerance a priateľskej politiky, miesto toho, aby bezohľadne zakročovali proti otvorenému protivníkovi a proti alibistickým klikám.

Nedostatok energických opatrení zo strany vlády a nemeckých miest vylákal aj nepriateľské kruhy z ich rezervy, ktorú si založili po páde Banskej Bystrice. Porážka povstania vyvolala u Čechov, čechofilských Slovákov a komunistov ochromenie. V nepriateľskom tábore sa dalo zistiť veľké rozčarovanie a strata odvahy. V týchto kruhoch sa všeobecne očakávalo ťaženie pomsty, ak už nie zo slovenskej, teda aspoň z nemeckej strany. Keď boli potom zatknutí len niekoľkí malí ľudia, ktorí však zväčša po kratšom alebo dlhšom čase sa opäť dostali na slobodu, zvýšila sa sebadôvera nepriateľských živlov, ktorí mohli často pristúpiť k nemeckým úradovniam, predovšetkým k nemeckému wehrmachtu, čím si kryli chrbát oproti Slovákom.

Početné, absolútne nepriateľsky orientované československé živly, najmä z radov majetných tried, snažia sa aj zo strachu pred sovietskimi primknúť k nemeckým kruhom, pričom však nerevidujú svoj nepriateľský postoj. V týchto kruhoch sa viac dúfa vo víťazstvo Angloamerikánov a v obnovenie západne ovplyvnenej demokratickej Československej republiky. Z týchto kruhov stále vychádzajú aj chýry o údajných anglo-nemeckých mierových rokovaniach. Podľa nich rokuje vyslanec von Papan raz v Lisabone, potom v Berne, Štokholme atď. Nemeckej ríši sa nepripisujú nijaké výhľady na vyhratie vojny.

Aj vlasovská akcia má v rôznych kruhoch rôzny ohlas. Všeobecne prináša vlasovská akcia nebezpečenstvo zvláštneho zdôraznenia slovenskej spolupatričnosti, ktorá sa prejaví v silnejšom protinemeckom nepriateľstve. Nábehy k tomu už možno badať v šepkanej propagande v spojení s vlasovskou akciou. Nepriateľské kruhy pritom operujú s argumentom, že 1. Nemci už nie sú dost silní, aby odolali sovietskej ofenzíve, 2. že Germáni chcú nechať krváčať Slovanov za svoje záujmy, aby šetrili silu vlastného národa a 3. že Vlasov je zradcom Slovanstva a bol Nemcami kúpený.

Pozitívne slovenské kruhy a aj tí čechoslováci, ktorí sa boja soviетov pre svoj majetok, pokladajú vlasovskú akciu viac za politické ako vojenské hnutie a sprievádzajú ju s veľkými nádejami, že ruské národy sa dožijú obrody na nacionálnom základe. Pozitívne slovenské kruhy, ktoré sú ochotné nekompromisne trvať na politike spojenectva s ríšou, vidia vo vlasovskej akcii kontinuitu nemeckej východnej politiky, ktorá zodpovedá zásadám novej Európy a voči Slovákom sa už osvedčila.

Široké masy slovenského obyvateľstva očakávajú v zmysle novej úpravy politických a štátoprávných pomerov po vojne aj nápravu viedenskej arbitráže z 2. novembra 1938, podľa ktorej boli južné oblasti Slovenska postúpené Maďarsku. Myšlienka revízie hraníc s Maďarskom je v slovenskom národe veľmi silne zakorenená a nepriateľská propaganda ju využíva, tvrdiac, že nové Československo obnoví hranice pred viedenskej arbitráže, a tým prinesie zväčšenie Slovenska. V pozitívnych kruhoch vládne presvedčenie, že Slováci mali 15. októbra 1944 najväčšie výhľady na nápravu hraníc s Maďarskom, keby na Slovensku nebolo bývalo povstanie.

Priemerný Slovák sa stará o prítomnosť. Pokiaľ sa robia plány do budúcnosti, týkajú sa len vlastnej osoby a vlastných záujmov. Z tejto príčiny je masa Slovákov aj ľahostajné, ako sa skončí vojna, len keď sa tým zachráni vlastné záležitosti. Za najpriaznivejšie riešenie, pri ktorom by jednotlivci priniesli pri najväčších výhodách najmenšie obete, sa pokladá, najmä v kruhoch inteligencie, samostatné Slovensko pod americkým vplyvom. K tomu podstatne prispeli úryvky z novín amerických Slovákov, uverejňované čoraz častejšie najmä v poslednom čase v slovenskej tlači, podľa ktorých 90 % Slovákov žijúcich v Amerike je za samostatné demokratické a kresťanské Slovensko a Roosevelt údajne už sľúbil, že bude slovenské požiadavky podporovať.

2. Politický život

Vládne kruhy zaujímajú šikovné vyčkávacie stanovisko. Z doterajších vyhlásení vedúcich politikov sa nič neuskutočnilo, ostalo všade len pri sľuboch, a to nielen vo forme verejných prejavov, ale aj keď išlo o záväzky voči nemeckým miestam. Keď sa potom pod nemeckým tlakom skutočne niečo podnikne, oznámi sa viac alebo menej verejne, že príslušné opatrenie nepochádza z vlastnej iniciatívy. Pri oznámení zákazu vychádzky v Bratislave od 23. do 5. hodiny hovorilo sa v úvode výslovne: „Na požiadanie nemeckého miestneho veliteľa Bratislavy nariaďujem . . . atď.“ Ten istý pasus sa použil aj pri vyhlásení zákazu cestovania a pri hrozbe najprísnejšími trestmi za počúvanie nepriateľského rozhlasu. Tendencia vládných kruhov a štátnych úradníkov je výlučne zameraná na to, zvaliť zodpovednosť, či už na iné osoby alebo — čo je najčastejšie to najjednoduchšie — na Nemcov. Všetko, čo je namierené proti nepriateľsky orientovaným kruhom, urobilo, nariadilo alebo uznieslo sa zo slovenskej strany pod určitým tlakom. Kde sa ponecháva iniciatíva samým slovenským miestam, nedeje sa nič.

Ako najmarkantnejší príklad možno tu uviesť exemplárne potrestanie hlavných vinníkov povstania, ohlásené mnohými vedúcimi osobnosťami (o. i. štátnym prezidentom dr. Tisom, šéfom propagandy Tidom Gašparom, ministerským predsedom Tisom) a tlačou. Najprv sa tvrdilo, že z hlavných vinníkov nikto nie je na dosah ruky. Teraz, keď sú generáli Viest a Golian, bankár Paulíny, viacerí štátni úradníci najmä z Ministerstva dopravy, ako aj početní dôstojníci a politickí komisári povstalcov zatknutí, sú pokusy už začaté súdne konania oddialiť a dodatočne ospravedlniť pobyt medzičasom prepustených štátnych úradníkov v oblasti banditov.

Dosiaľ boli zbavení svojich poslaneckých mandátov len bývalý minister národnej obrany generál Čatloš a bývalý predseda Ústredného združenia slovenského priemyslu dr. inž. Peter Zaťko. Osobné zmeny sa urobili len tam, kde príslušní úradníci boli preukázateľne aktívne činní v protivláde¹ alebo, ako v prípade bývalého ministra národnej obrany Čatloša a dr. Zaťku, ušli do zahraničia.

Zo štátnej služby dosiaľ prepustili asi 60 úradníkov, medzi nimi však nijaké významné osobnosti. Dosiaľ vynesené dva rozsudky smrti sa vzťahovali len na mnohonásobných vrahov, resp. lúpežných vrahov a verejných násilníkov. Z politických príčin, pre velezradu a vlastizradu dosiaľ ešte nebol vyneseny rozsudok smrti.

Pre zdĺhavý postup ústredných úradov je charakteristické aj to, že jeden z podnetov tunajšej úradovne Ministerstva národnej obrany, aby boli vynesené rozsudky smrti za podporu parašutistických agentov, ktorý bol odovzdaný koncom septembra Ministerstvu národnej obrany príslušnému za bezpečnosť, bol až v druhej polovici novembra postúpený ako kompetenčne príslušnému Ministerstvu pravosúdia. Do uskutočnenia tohto podnetu je ešte potrebné legislatívne spracovanie v Minister-

¹ V orig.: Personaländerungen wurden nur dort durchgeführt, wo die betreffenden Beamten nachweislich in der Gegenregierung aktiv tätig waren oder, wie im Falle des früheren Verteidigungsministers Catlos und Dr. Zatkos ins Ausland geflohen sind.

stve pravosúdia a parlamentné, resp. medziministerské schválenie a uvedenie v platnosť.

855

Tesne pred dobytím Banskej Bystrice sa nitrianskemu arcibiskupovi dr. Kmeťkovi navrhlo, aby bol vydaný pri príležitosti porážky povstania pastiersky list, ktorý by bol vzhľadom na hlbokú religiozitu slovenského obyvateľstva propagandisticky veľmi dobre pôsobil. Biskupský sbor viac a viac odďaľoval zostavenie pastierskeho listu a vyžiadal si zrejme na jeho ďalšie odsunutie materiál z protektorátu. Pastiersky list má vyjsť začiatkom decembra, no teraz treba vyčkáť, či bude mať propagandistický úspech, keďže nepriateľská propaganda medzičasom značne oslabilu prístupnosť obyvateľstva, ktorá sa utvorila tesne po páde Banskej Bystrice už aj na základe čisto konfesionálnych motívov — hlavní nositelia povstaleckého hnutia boli totiž evanjelia.

Že je odkladacia taktika slovenských úradov súčasťou sústavnej akcie, potvrdzuje vyšší úradník zo Senice, ktorý oznámil, že štátnym úradom bolo vydané tajné heslo, aby kládli „okupantom“ pasívny odpor a konali len pod tlakom. Všetky akcie sa totiž posudzujú z hľadiska, že o týždeň-dva môžu byť na Slovensku sovieti a že príslušní úradníci budú potom volaní na zodpovednosť. Splnomocnenie štátneho prezidenta a vlády, aby robili súrne opatrenia a vydávali zákonné normy dekrétmi, resp. nariadeniami s platnosťou zákona, po doterajšej praxi a na základe skúsenosti vôbec neznamená urýchlenie zákonodarstva, ale je len práškom na upokojenie.

Obyvateľstvom očakávané a vládou opätovne ohlásené opatrenia proti Čechom a židom dosiaľ tiež neboli uskutočnené. O odtransportovanie židov sa postarali z podnetu tunajšej úradovne bezpečnostné orgány HG a heimatschutzu, čo sa pokladá v slovenských vládných kruhoch za „prechmat“ proti slovenskej suverenite. Manželka osobného tajomníka štátneho prezidenta dr. Murína pani Murínová, ktorá prv ukazovala postoj naskrze priateľský Nemecku, čo sa dalo vari do určitej miery vysvetliť jej intímnym pomerom s nemeckým kultúrnym atašé dr. Snyckersom, nechce mať teraz s Nemcami nič spoločné. Vyhlasuje, že slovenská vláda teraz už nemá čo povedať a že Nemci robia všetko na vlastnú päsť. Bez ohľadu na intervenciu Tisu, Macha a iných rozhodujúcich osobností, medzi nimi aj zástupcov Medzinárodného červeného kríža boli vraj „dokonca 12-ročné deti dodané do Seredi (židovský tábor) a ďalej do ríše“. Rovnaké nedbanie slovenskej suverenity sa vraj ukazuje pri nútenej evakuácii východoslovenských oblastí nemeckým wehrmachtom.

Slovenská lekárska komisia, ktorá cestuje s nemeckou lekárskou delegáciou po oblastiach banditov, aby sa identifikovali obeť banditov a využil materiál v masových hrobách, správa sa nanajvýš zdržanlivo. Keď chceli ľudia od tlače a filmu vyfotografovať členov lekárskej komisie, skrýval sa jeden za druhého, len aby sa nedostal na obrázok. Vedúci slovenskej komisie prof. dr. Krsek, český profesor bratislavskej univerzity a odborník súdneho lekárstva, opustil už prvý deň komisiu, ktorá bola okrem toho príslušnými slovenskými úradmi zle vystrojená a ustavične zápasila s nedostatkom peňazí.

Ako charakteristické pre postoj vedúcej slovenskej vrstvy dá sa uviesť aj to, že právnici sa zdráhali uposlúchnuť povolanie do armády. Právnici sa totiž obávajú, že budú použítí na súdenie zradcovských dôstojníkov, ktorí sedia vo vojenských väzniciach, a prinášajú najrôznejšie ospravedlnenia a lekárske vysvedčenia, aby nemuseli nastúpiť.

3. Štátny a správny aparát

Ústavnou oporou slovenského štátu je autoritatívna jednotná strana, Hlinkova strana (HSLS), ktorá pod vedením štátneho prezidenta dr. Tisu a konzervatívnych členov predsedníctva (predsedu parlamentu dr. Sokola, ministra hospodárstva dr. Medrického, podpredsedu parlamentu dr. Karola Mederlyho a exministra Stanu)

chce utvoriť kresťansko-sociálnu základňu pre demokratickú republiku, ktorú pokladajú za ideálnu formu, pričom by sa pri úplnom zachovaní nacionálnych a náboženských hodnôt spokojili podľa okolností aj s federáciou.²

Na stanovisku samostatného slovenského štátu stojí dnes nekompromisne len Hlinkova garda pod vedením šéfa svojho štábu Kubalu, ktorý je vo svojej kompetencii priamo podriadený štátnemu prezidentovi. Svojím vymenovaním za šéfa štátnej bezpečnosti dostal Kubala do svojich rúk možnosť urobiť z HG priebojnú a politickú tendenciu krajiny podstatne určujúcu organizáciu.

Reorganizácia HG počíta s utvorením nového štatútu pre hlavné veliteľstvo, ktoré má mať štyri oddelenia: 1. organizácia, 2. politická a zároveň aj propagačné oddelenie, 3. súdnictvo a 4. zdravotníctvo.

Vďaka mnohým školeniam a výcviku teraz dosadených vodcov HG vychovateľmi SS má garda politicky a svetonázorovo dobre fundované vodcovstvo, ktoré je zložené výlučne zo záložných dôstojníkov, a preto je aj vojensky kované. Početné jednotky HG sú nasadené proti bandám, masa sa však venuje bezpečnostným úlohám a koná službu ako vlaková kontrola, pomocné žandárstvo a politická polícia, pričom prebiehala spolupráca s nem. pohotovostnými oddielmi a SS-heimatschutzom národnostnej skupiny predovšetkým pri protižidovských akciách a pri veľkej razii 24. a 26. t. m.

Ako spojka medzi Kubalom a veliteľom bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby figuruje SS hauptsturmführer dr. Börsch, takže je priamy kontakt medzi Kubalom a pohotovostnou skupinou.

Keďže Hlinkova strana a predovšetkým Tiso a Haššík vyslovili proti Kubalovej osobe výhrady, lebo Kubala so svojim okruhom je vraj burič, je osobný a služobný pomer medzi Kubalom a Haššíkom napätý. Haššík koná znova a znova ponad Kubalovu hlavu a dáva štátnej bezpečnostnej centrále (ÚŠB) priame pokyny bez dorozumenia s Kubalom. Tento napätý pomer vyvolal niekoľko ráz trenice medzi HG a políciou, resp. ÚŠB, ktoré viedli aj k vzájomnému zatýkaniu.

Hlinkova strana vidí v opäť zosilnenej HG mocenskú a ideologickú konkurenciu, a preto sa usiluje dosiahnuť vplyv na gardu, ktorá je podľa stanov straníckou zložkou.

V strane predložila opozícia mladých ľudí (dr. Mikula, dr. Polakovič) štátnemu prezidentovi dr. Tisovi memorandum (kópia je priložená),³ v ktorom žiada, aby sa nastúpil nový kurz. Memorandum odovzdal nový generálny tajomník strany dr. Pavol Opluštil, ktorého Tiso bezprostredne po prijatí pamätného spisu vymenoval za generálneho tajomníka. Opluštil patrí medzi Tisových dôverníkov a vedel sa šikovne včleniť ako sprostredkovateľ medzi opozíciou a okruh starých ľudákov okolo Tisu.

Aby dostal Opluštil vlastných ľudí do Hlinkovej gardy, vydal výzvu pre príslušníkov strany, aby vstúpili do gardy. V dôsledku masového vstupu členov strany, zväčša tisovcov, do gardy stráca ona charakter výberovej organizácie a keďže sa noví členovia vždy nehodia na špeciálne úlohy gardy, nemôže už tak priebojne vystupovať ako prv. Strana pritom sleduje jasný cieľ podlomiť mocenskú pozíciu gardy, aby mala pri zlyhaní gardy argument pre opätovné prevzatie HG a jej úloh.

Okrem mocenských úvah hrajú pritom podstatnú úlohu aj ideologické motívy. HG sa pokladá za národnosocialistickú a s Nemcami absolútne spriatelенú formáciu, kým strana káže kresťanský nacionalizmus ako slovenskú ideológiu a politicky charakterizuje slovensko-nemeckú spoluprácu a priateľstvo v prejavoch aj v tlači vždy len ako vec účelnosti, a nie ako citový zväzok.

Ako ústavne a zákonne totalitná a jednotná strana má Hlinkova strana nepochybne väčšie možnosti než garda. Po povstaní sa pokúsila posunúť svojich starých členov do popredia a dostať ich do štátnych a súkromných špičkových

² Veta je v orig. štylisticky chybná, preložené podľa zmyslu.

³ Dokument je bez príloh. Išlo o memorandum, ktoré publikujeme ako dokument čís. 320.

pozícií. Ideologicky strana pripravovala propagandistické ťaženie za slovenský kresťansko-nacionálny svetonázor a sám Opluštíl prijal túto akciu do svojho programu ako jednu zo svojich najsúrnejších úloh. Hlavný redaktor „Slováka“ dr. Paučo, obľúbenec Tisov, hovoril pred príslušníkmi Domobrany o probléme slovenskej duchovnej orientácie a pritom jednoznačne konštatoval, že pre Slovákov prichádza do úvahy len kresťansko-nacionálny svetonázor. Ešte jasnejšie to formuloval poslanec Čavojský v rozhlasovom prejave 18. 11. 1944. Čavojský povedal doslova: „Ako svojbytný a kresťanský národ chceme, aby sme mohli žiť na svojom, slobodne a svojím spôsobom. Dobrý a uvedomelý Slováč si neprial výmenu pánov, ale chcel byť pánom na svojom. Tak isto si neprajeme výmenu cudzích ideológií, lebo ony nám nezodpovedajú, ale chceme ako kresťania celý sociálny, hospodársky a kultúrny život utvárať podľa kresťanského svetonázoru.“

Aj poslanec dr. Karol Körper jasne zdôraznil vo svojom prejave v parlamente, že slovensko-nemecké priateľstvo bolo zvolené len z reálnopolitických úvah. Tento prejav v parlamente mal byť z podnetu pohotovostnej skupiny H oficiálnym poďakovaním snemu nemeckému vojsku a nemeckým úradovním za porážku panstva banditov, čo by sa bolo dobre využiť aj propagandisticky. Takémuto vyhláseniu by bola dala slávnostná schôdza parlamentu dôstojný rámec. Takto však nebola zvolaná slávnostná schôdza parlamentu a dr. Körper predniesol svoj prejav v priebehu diskusie k celkom bezpodstatnému návrhu zákona o odmeňovaní a penzijnom poistení pestúnok v niekoľkých nešťatných detských denných ustanovizniach. Odporúčané vyhlásenie rozhodného boja proti boľševizmu a Anglo-američanom tiež chýbalo. Príčinou toho mohol byť nie na poslednom mieste aj rozhovor ministerského predsedu Tisu s nemeckým vyslancom Ludinom. Podnet bol totiž odovzdaný priamo Tisovi, nemecký vyslanec však nebol informovaný. Tiso sa spýtal v tomto rozhovore vyslanca, či je potrebné vyhlásenie v zmysle podnetu, na čo Ludín, ktorý sa cítil obídeným, vyhlásil, že to nie je potrebné.

Prejav dr. Körpera mal preto aj skôr sofistický ráz. Dr. Körper povedal o. i.: „Drahá, áno, zásadná bola nám zmluva s Nemeckom, ktorá nám zaručila tú najpevnejšiu a najslobodnejšiu základňu národného života, ktorú nám v roku 1939 nemohla priznať nijaká iná mocnosť na svete.“ Dr. Körper pritom zdôraznil najmä posledný pasus: „... ktorú nám v roku 1939 nemohla priznať nijaká iná mocnosť na svete.“ Keby bola vtedy jestvovala iná možnosť, boli by Slováci pravdepodobne inak volili. Rovnaký chod myšlienok vyjadril vo svojom prejave aj bývalý minister dr. Ferdinand Ďurčanský. Ďurčanský išiel v tejto reči tak ďaleko, že doslova vyhlásil: „Nie som boľševik, ale je možné, že by som sa stal boľševikom, keby som tým mohol slúžiť národu.“

Poslanec Čavojský povedal vo svojom už spomenutom rozhlasovom prejave: „V živote národov neškodí trochu egoizmu.“ A ďalej na inom mieste: „V týchto časoch nesmieme zabudnúť, že cudzie záujmy nie sú vždy v súlade aj s našimi záujmami.“

Tendencia strany a vládnych kruhov sa pohybuje tým smerom — neexponovať sa a vyčkať, aký bude ďalší vývin, pritom sa však zaistiť na všetky strany. Slováci sa majú ako malý národ, ktorý nemôže rozhodovať alebo mať vplyv vo vojne, venovať vlastnej veci a pri ostatnom dianí sa len prizerať ako diváci. Aj to vyslovil jasne poslanec Čavojský. Ako príklad, ako sa nemajú Slováci správať, rozprával žart z čias kossuthovského povstania: „Slovák ide po ceste, tu ho náhle stretne skupina kurucov, ktorí sa ho spýtajú: »Čo si, kuruc alebo labanec?« Keďže sa Slováč nevyzná, povie: »Som labanec.« Nato ho kuruci zbijú. Na svojej ďalšej ceste opäť stretne skupinu, tentoraz labancov. Zase sa ho spýtajú, čo je. Slováč teraz uvažuje a keďže ho predtým zbili, pretože sa vydával za labanca, povedal: »Som kuruc.« Nato ho zbili labanci. Keď potom Slováč zase narazil na skupinu, ktorá mu položila tú istú otázku, čo je, odpovedal celkom zarazený: »Ani sa ma nespytujte, hneď ma zbite.« Jediná správna odpoveď na všetky tieto otázky, čo sme, môže dnes znieť jedine: Som Slováč a kresťan.“

Čavojský chce tým povedať slovenskému národu, aby sa nehlásil k nijakej vojnuvedúcej strane, ale aby pracoval len pre seba a vyčkal, ako sa pomery ďalej vyvinú.

Dr. Körper vo svojej parlamentnej reči takto vyjadril myšlienku politicky sa spätne poistiť na strane protivníka: „Po šesť rokov sme si netrúfali pre dosiahnutie zjednotenia národa ublížiť ani najväčším protivníkom, usilovali sme sa vybaviť všetko hladko a získať pre nás každého, len aby sme pre budúcnosť vopred vylúčili každú možnosť, aby bol iba z politickej pomsty odstránený a zničený výkvet národa.“⁴

SÚA Praha. U 116-24-3/2-8. Originál(?) Strojopisný priepis. (Z nemčiny preložil JŠ.)

557

1944, december 8. Kijev. — Súhrnná zpráva zástupcu náčelníka Ukrajinského štábu partizánskeho hnutia generálmajora V. A. Andrejeva tajomníkovi Ústredného výboru Komunistickej strany (bolševikov) Ukrajiny N. S. Chruščovovi o situácii a bojovej činnosti partizánskych jednotiek na území Slovenska k 1. 12. 1944 a o podpore partizánskeho hnutia na Slovensku a v Maďarsku Ukrajinským štábom partizánskeho hnutia v októbri a novembri 1944.

Prísne tajné!

Súhrnná zpráva o rozvoji partizánskeho hnutia v Československu
a v Maďarsku

Podľa stavu k 1. decembru 1944

I. Situácia

K 1. novembru 1944 v Československu a v Maďarsku pôsobilo 19 319 partizánov, ktorí do polovice októbra spolu s jednotkami slovenskej armády kontrolovali najdôležitejšie okresy Slovenska o ploche vyše 5000 km².

Železničné uzly, administratívno-hospodárske centrá: Zvolen, Vrútky, Banská Bystrica, Brezno, Turč. Sv. Martin, Ružomberok boli v rukách partizánov a armády.

Koncom októbra nepriateľ silami do 30 000 vojakov, 180 tankov a 40 obrnených áut, s delostrelectvom a letectvom uskutočnil široký útok proti partizánskemu územiu.

Veliteľ ozbrojených síl na území Československa generál Viest bez súhlasu vedúcich partizánskeho hnutia vydal 28. októbra rozkaz o zastavení ďalšieho odporu a rozpustení armády.

Neskôr sa generál Viest dostal do rúk Nemcov.

Partizáni pod náporom nepriateľskej presily boli nútení opustiť mestá a osady a ustúpiť do hôr.

Ťažisko práce preniesli oddiely na ničenie komunikácií nepriateľa.

⁴ V exemplári, ktorý sme mali k dispozícii, záver zprávy chýba.